

НАШЕ НАСЛЕДИЕ

С. Я. Новікаў

АД ПЕРШЫХ КРОКАЎ У НАВУЧАННІ НЯМЕЦКАЙ МОВЕ
ДА ВЯДУЧЫХ НАВУКОВЫХ ШКОЛ¹

В статье автор продолжает исследование истории МГПИИЯ на примере одного из старейших факультетов – немецкого языка. Становление структурного подразделения шло в русле основных тенденций, характерных для развития Минского иняза советского периода. Благодаря целеустремленности руководства, творческому поиску трудового коллектива, неиссякаемой инициативе профессионалов на факультете были сделаны первые самостоятельные шаги не только в обучении немецкому языку, но и заложен надежный фундамент в деле формирования профильных научных школ, известных далеко за пределами советской Беларуси и сохранных в МГЛУ.

У адпаведнасці з Пастановай № 1686 Савета Міністраў Беларускай ССР «Аб падрыхтоўцы выкладчыкаў замежных моў» ад 26 лістапада 1947 г. было прынята рашэнне аб адкрыцці ў горадзе Мінску на базе факультэта замежных моў Мінскага педагагічнага інстытута імя Горкага з 1 кастрычніка 1948 г. Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута замежных моў (МДПІЗМ) з факультэтамі англійскай, французскай і нямецкай моў. У першы навучальны год у ВНУ былі залічаны 150 чалавек, у тым ліку: на факультэт англійскай мовы – 70 чалавек, на факультэт французскай мовы – 40 чалавек, на факультэт нямецкай мовы – 40 чалавек [1, арк. 309–310].

Так пачынаецца гісторыя факультэта нямецкай мовы, заснаванага ў рамках выканання пастановы Савета Міністраў ССР ад 4 кастрычніка 1947 года № 3485 «Аб падрыхтоўцы выкладчыкаў замежных моў» і пастановы Савета Міністраў Беларускай ССР № 1686 ад 26 лістапада 1947 года «Аб падрыхтоўцы выкладчыкаў замежных моў» [2, арк. 108]. Гэтай жа пастановай Камітэт па справах культурна-асветных устаноў пры Савеце Міністраў БССР перадаваў Мінскаму інязу з Дзяржаўнай бібліятэкі імя Леніна навуковую, мастацкую і вучэбную літаратуру на замежных мовах, у тым ліку нямецкай [2, арк. 109]. Да моманту заканчэння будаўніцтва вучэбнага корпуса новы інстытут размяшчаўся ў старым будынку школы № 13 г. Мінска па вул. Пушкіна, 35².

¹ Аўтар выказвае шчырую ўдзячнасць за слушныя заўвагі і важныя прапановы дэкану факультэта нямецкай мовы Наталлі Яўгенаўне Лапцевай.

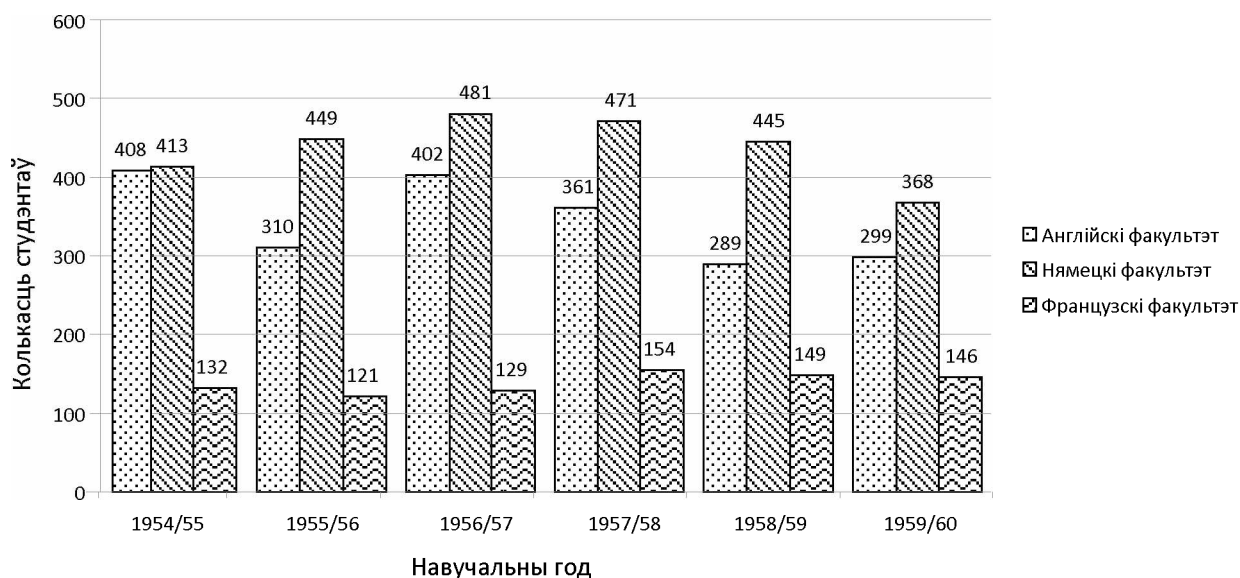
² Больш падрабязна гл. *Новікаў, С. Я.* Ля вытокаў стварэння МДЛУ / С. Я. Новікаў // Вестн. МГЛУ. Сер. 3. – 2012. – № 11. – С. 219–223; *Новікаў С. Я.* Кузня лінгвістычных кадраў вышэйшай кваліфікацыі / С. Я. Новікаў // Вестн. МГЛУ. Сер. 3. – 2014. – № 13. – С. 219–227; *Новікаў С. Я.* Ад дубовых крэслаў да інтэрактыўных дошак: архітэктурная гісторыя МДЛУ / С. Я. Новікаў // Вестн. МГЛУ. Сер. 3. – 2017. – № 16. – С. 177–184.

На 15 верасня 1948 г. на 4 курсах дзённай формы навучання на факультэце нямецкай мовы налічвалася 95 студэнтаў, з якіх: 40 – на першым курсе (на канец 1948/49 навучальнага года – 37 студэнтаў, падзеленых на тры групы, адпаведна «А», «Б», «С». – С. Н.), 22 – на другім (на канец 1948/49 навучальнага года – 18 студэнтаў. – С. Н.), 22 – на трэцім (на канец 1948/49 навучальнага года – 21 студэнт¹. – С. Н.) і 11 – на чацвёртым [3, арк. 13]. Першы самастойны выпуск адбыўся роўна праз год, летам 1949 г., калі пуцёўку ў жыццё атрымалі 9 настаўнікаў нямецкай мовы [4, арк. 24]. Заўважым, што праз год колькасць студэнтаў на усіх курсах павялічылася да 104, тады як на 15 верасня 1950 г. агульная лічба студэнтаў факультэта вырасла да 129 чалавек (да таго ж, 183 студэнты спасцігалі нямецкую мову на завочнай форме навучання) [5, арк. 19 адв.]. У інстытуце на той момант на дзённай форме навучаліся 523 студэнты, з якіх: 269 – на факультэце англійскай мовы і 125 – на факультэце французскай мовы [6, арк. 44].

Аналіз статыстычных даных з моманту стварэння інстытута і на працягу першага дзесяцігоддзя паказвае ўстойлівую дынаміку штогадовага павелічэння набору студэнтаў дзённай формы навучання ў параўнанні з наборам на іншыя факультэты. Так, калі ў 1950 г. гэтая лічба складала 129 студэнтаў, то ў канцы 50-х іх колькасць павялічылася да 367 (сярод іх па нацыянальнасці: беларусаў – 263, рускіх – 75, украінцаў – 10, яўрэяў – 12, прадстаўнікоў іншых нацыянальнасцей – 7 студэнтаў), што складала 46,2 % ад агульнай колькасці студэнтаў, якія навучаліся на трох факультэтах інстытута ў 1959/60 навучальным годзе [7, арк. 15]. Пры гэтым пачынаючы з 1954/55 навучальнага года пачала складвацца тэндэнцыя на павелічэнне набору студэнтаў на факультэт нямецкай мовы: на 15 верасня 1954 г. агульная колькасць студэнтаў факультэта на 4 курсах навучання складала 413 чалавек, што на 5 студэнтаў больш чым на факультэце англійскай мовы, які з моманту стварэння быў у лідэрах па колькасці студэнтаў [8, арк. 19]. У гэтым кантэксце паказальным з’яўляўся 1957/58 навучальны год (табліца), калі на 5 курсах дзённай формы на факультэце нямецкай мовы займаўся 471 студэнт, ці 47,7 % студэнтаў інстытута. У гэты час на факультэце англійскай мовы навучаўся 361 студэнт, французскай – 154 [9, Арк. 8].

¹ Згаданыя лічбы сведчылі аб натуральным адсеве студэнтаў на працягу першага навучальнага года. Прычыны таму былі розныя, у тым ліку невыкананне вучэбнай праграмы, сямейныя абставіны, адпачынак па прычыне хваробы: у выніку на 1 чэрвеня 1948/49 навучальнага года колькасць студэнтаў на факультэце скарацілася на 8 чалавек. Такім чынам, у канцы першага навучальнага года на факультэце навучалася 85 студэнтаў. Сярод іх: 75 дзяўчат і 10 хлопцаў; 2 студэнты былі членамі УКП (б), 36 – камсамольцамі і 47 студэнтаў – беспартыйнымі. На факультэце навучаліся: 49 беларусаў, 17 яўрэяў, 14 рускіх, 1 паляк і 4 прадстаўнікі іншых нацыянальнасцей. Сацыяльны партрэт такі: з рабочых паходзілі 23 студэнты, са служачых – 38 і з сялян – 24 студэнты. На часова акупаванай тэрыторыі знаходзіліся 55 чалавек, у савецкім тыле – 26, служылі ў Чырвонай Арміі і былі ў партызанскіх фарміраваннях – 7. Узнагароджаны ордэнамі і медалямі – 8 студэнтаў.

Дынаміка падрыхтоўкі студэнтаў у МДПІЗМ
(сярэдзіна – другая палова 1950-х гг.)²



З моманту стварэння інстытута і на працягу 1950-х гадоў было падрыхтавана 1557 спецыялістаў, большасць з якіх на факультэце англійскай мовы – 718, на факультэце нямецкай мовы – 545, на факультэце французскай мовы – 294 будучых настаўнікаў. Пры гэтым неабходна мець на ўвазе, што ў сувязі з пераходам на 5-гадовае навучанне ў 1957 г. выпуску на ўсіх факультэтах праведзена не было [4, арк. 24].

На працягу двух наступных дзесяцігоддзяў фактычны набор на 1 курс нямецкага факультэта – 100 студэнтаў, тады як на справе колькасць прынятых вагалася ад 107 студэнтаў у 1961/62 навучальным годзе да 73 – у 1962/63 навучальным годзе, ад 118 – у 1967/68 навучальным годзе да 100 – у 1979/80 навучальным годзе [10, арк. 20; 11, арк. 11; 12, арк. 22; 13, арк. 3]. У гэты ж час колькасць залічаных студэнтаў на англійскім факультэце вырасла адпаведна з 155 да 266 студэнтаў, на французскім – з 52 да 110. Пры гэтым неабходна адзначыць, што ў асобныя гады колькасць набраных студэнтаў I курса на

¹ Аўтар выказвае шчырую ўдзячнасць за тэхнічную дапамогу ў стварэнні табліцы кандыдату гістарычных навук, дацэнту кафедры гісторыі, сусветнай культуры і турызму Аляксандру Георгіевічу Цымбалу.

² Табліца складзена на аснове: Отчет высшего учебного заведения по подготовке специалистов на начало 1954/55 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 106. Арк. 194; Отчет высшего учебного заведения по подготовке специалистов на начало 1955/56 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 168. Арк. 8; Отчет высшего учебного заведения по подготовке специалистов на начало 1956/57 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 168. Арк. 21; Отчет высшего учебного заведения по подготовке специалистов на начало 1957/58 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 168. Арк. 32; Отчет высшего учебного заведения по подготовке специалистов на начало 1958/59 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 168. Арк. 40; Отчет высшего учебного заведения по подготовке специалистов на начало 1959/60 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 168. Арк. 43.

1 кастрычніка дасягала на факультэце англійскай мовы 393 чал. у пачатку 1970-х гадоў, тады як максімальная лічба набраных студэнтаў на I курс на факультэце французскай мовы ў гэты ж час дасягала 191 чал. [14, арк. 4]. Як бачна, на фоне даволі значных ваганняў, якія назіраліся на двух іншых факультэтах, наборы на факультэт нямецкай мовы змяняліся ў меншай ступені і складалі сярэдняю лічбу ў 100 студэнтаў, якіх на працягу некалькіх гадоў прымалі на факультэт нямецкай мовы [15, с. 44].

Першыя важныя крокі ў навучанні на факультэце нямецкай мовы былі зроблены дзякуючы выкладчыкам кафедры нямецкай мовы, якую ў 1948/49 навучальным годзе ўзначальвала Ф. Б. Столава [15, с. 43]. Першы год самастойнага навучання быў надзвычай складаным, паколькі прыходзілася працаваць ва ўмовах недахопу аўдыторнага фонду для правядзення заняткаў, спецыяльных кабінетаў, незабяспечанасці патрэбнай літаратурай, магнітафонамі і інш. Звернемся да дзвюх справаздач кафедры [16, арк. 18–25] і факультэта нямецкай мовы [17, арк. 49–60].

У справаздачах адзначаецца, што першымі выкладчыкамі, якія ў 1948/49 навучальным годзе забяспечвалі выкладанне нямецкай мовы, з'яўляліся: Э. А. Макаеў, Ф. Б. Столава, М. Р. Эрэнштэйн, Д. С. Берман, Ц. З. Каплан, С. В. Сідзерская, Р. Р. Бурсціна, А. А. Юркевіч, Е. М. Носава, З. С. Чысцяева. Апроч выкладчыкаў спецыяльных дысцыплін на факультэце працавалі дацэнты Дзема, Міхалап, Лазавецкі, старшыя выкладчыкі Альбіцкая, Аляксеяеўская, Цырульнікава, кандыдат філалагічных навук Касоўскі і іншыя.

Як вынікае са справаздачы, доктар¹ філалагічных навук Э. А. Макаеў з'яўляўся сумяшчальнікам, працаваў метадам «наездаў» у Мінск з Масквы на тэрмін ад 1,5 да 2 месяцаў, выкладаў розныя курсы, галоўным чынам, фанетыку, аказваў значную дапамогу студэнтам старэйшых курсаў пры напісанні курсавых работ. Старшы выкладчык Ф. Б. Столава выклдала курс методыкі, аказвала вялікую дапамогу выкладчыкам кафедры ў авалодванні метадкай выкладання нямецкай мовы. Старшы выкладчык М. Р. Эрэнштэйн кіраваў работай выкладчыкаў 1 курса, дзякуючы чаму студэнты груп «А» і «Б» (за рэдкім выключэннем) атрымалі добрыя веды па нямецкай мове. Старшы выкладчык Д. С. Берман праводзіў лекцыі на высокім метадалагічным узроўні. Праца ладзілася вахтавым метадам. У час прыезду ў Мінск з Масквы ён працаваў ў якасці запрошанага. Між тым яго заняткі па граматыцы нямецкай мовы выклікалі пытанні, паколькі з граматыкай неабходна працаваць рэгулярна, а не «наездамі». Старшы выкладчык Ц. З. Каплан з'яўлялася маладым педагогам, але ва ўсіх адносінах добра падрыхтаваным, умела праводзіла работу ў групах 2 і 4 курсаў. Больш за тое, яе кандыдатуру прапаноўвалі на

¹ Савецкі і расійскі лінгвіст кандыдат філалагічных навук Э. А. Макаеў на той час выкладаў у Маскоўскім дзяржаўным педагагічным інстытуце замежных моў. Доктарскую дысертацыю «Вопросы сравнительно-исторической морфологии германских языков» абараніў па сукупнасці прац у 1964 г. (Московский государственный лингвистический университет [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Московский_государственный_лингвистический_университет/. – Дата доступа : 23.02.2018).

пасаду фанетыста на факультэце. Апроч яе фанетыку выкладала С. В. Сідзерская, якая праводзіла заняткі на належным узроўні. Студэнты не заўсёды маглі знайсці для вытлумачэння гукаў належную фаналагічную характарыстыку, аднак часта пры маўленні яны перадавалі інтанацыі свайго выкладчыка. Старшы выкладчык Р. Р. Бурсціна ведае сваю работу, будзе заняткі са студэнтамі на метадалагічнай аснове. Малады педагог А. А. Юркевіч шмат працуе над сабой, студэнты яе групы паказалі добрыя веды на экзаменах. Аднак ёй неабходна аказваць практычную дапамогу, садзейнічаць росту ў метадычным плане, што можа быць прыкладам для педагогаў старшых курсаў. Малады педагог А. М. Носава адчувала недахопы ў ведах па граматыцы. Сярод пачынаючых педагогаў на кафедры значылася З. С. Чысцякова, якой неабходна шмат працаваць над метадыкай правядзення лекцый. Пры гэтым звярталася ўвага на фанетычныя аспекты падрыхтоўкі выкладчыка [17, арк. 50–52].

1948/1949 навучальны год стаў тым пачаткам, калі былі зроблены важныя крокі па арганізацыі вучэбнай работы і выкананні пераходных і тыпавых вучэбных планаў навучання. Пераходныя планы, як адзначана ў справаздачах, у колькасным плане былі перагружанымі па прычыне таго, што Міністэрства вышэйшай адукацыі ўвяло новыя вучэбныя дысцыпліны, якія чыталіся на чатырох курсах. Гэта былі «Гісторыя рускай літаратуры» і «Руская мова», пры гэтым больш чым удвая павялічвалася колькасць аўдыторных гадзін на іх вывучэнне (з 36 да 84 гадзін). Гэта адмоўна сказалася на якасці падрыхтоўкі студэнтаў, паколькі яны не знаходзілі часу для самастойнай работы і не мелі стабільнага раскладу заняткаў. 3–4 дні на тыдзень студэнтам прыходзілася займацца ў аўдыторыях па 8 гадзін у дзень. Аднак гэта не перашкодзіла кафедры выканаць у першым навучальным годзе ўсе вучэбныя планы і праграмы.

Факультэт і кафедра здолелі арганізацыйна і метадычна забяспечыць ажыццяўленне вучэбных планаў і праграм. Значную ролю тут адыгралі граматычная і фанетычная секцыі для выкладчыкаў, кружкі размоўнай мовы і тэарэтычнай граматыкі для студэнтаў. Значная ўвага надавалася падрыхтоўцы курсавых работ і правядзенню фанетычнага конкурсу. Разам з гэтым на факультэце была праведзена работа, скіраваная на перагляд праграм і вучэбных дапаможнікаў з мэтай выяўлення ў іх фактаў касмапалітызму і другіх з’яў нізкапаклонства перад буржуазным Захадам. Параграфы, артыкулы і іншыя матэрыялы, якія ў ідэйным плане не адпавядалі патрабаванням, былі выключаны з адкрытага доступу (паводле тэрміналогіі справаздач – «ізъяты») [16, арк. 18; 17, арк. 56]. Таму не было выпадковым, што дэканат разам з камсамольскай і прафсаюзнай арганізацыямі факультэта і пры падтрымцы партыйнай арганізацыі інстытута распрацавалі план агульнафакультэцкіх мерапрыемстваў, у адпаведнасці з якім са студэнтамі праводзілася сістэматычная выхаваўчая работа [17, арк. 56–57].

Першыя вынікі вучэбнай работы факультэта знайшлі адлюстраванне ў летняй экзаменацыйнай сесіі за 1948/49 навучальны год. У справаздачы

дэкана адзначаецца, што па ўсіх прадметах быў дасягнуты высокі ўзровень паспяховасці. Так, летнюю сесію здавалі 83 студэнты, з якіх атрымалі: «выдатна» – 31,3 % студэнтаў, «добра» – 42,4, «здавальняюча» – 25,3, «нездавальняюча» – 1 % і 0,6 % студэнтаў – не былі атэставаны. Па выніках летняй экзаменацыйнай сесіі 10 студэнтаў здалі яе толькі на «выдатна», гэта студэнты: 1 курса – Кураш, Палазкова, Карабко, Марцінеўскі; 2 курса – Кантаровіч; 3 курса – Більдзюкевіч, Баркоўскі, Старыкава; 4 курса – Шаманскі і Шамшалевіч [17, арк. 59].

Такімі былі першыя крокі, зробленыя на факультэце нямецкай мовы ў 1948/49 навучальным годзе. Першы вопыт, здабыты калектывам факультэта на чале з дэканам М. Р. Эрэнштэйнам і загадчыкам кафедры Ф. Б. Столавай, сведчыў аб іх карпатлівай працы, якую выкладчыкі сістэматычна праводзілі сярод студэнтаў першага набору факультэта. Так закладваўся той трывалы падмурак, на якім у далейшым будаваўся храм ведаў нямецкай мовы, навукі і культуры.

Кажучы пра навуковую дзейнасць факультэта ў першы год яго існавання, неабходна звярнуць увагу на тое, што навукова-даследчая праца знаходзілася пад належным кантролем кіраўніцтва факультэта. Як адзначана ў справаздачы, выкладчыкі рыхтаваліся да здачы кандыдацкага мінімуму, займаліся ў кружках па вывучэнні твораў класікаў марксізму-ленінізму, здавалі кандыдацкі мінімум (Берман, Столава, Сіленка, Каплан, Бурсціна). Пры гэтым падкрэслівалася, што выкладчыкі факультэта ў першую чаргу «працуюць над павышэннем свайго палітычнага ўзроўню». Заўважым, што павышэнне прафесійнага ўзроўню таксама стаяла ў парадку дня работы факультэта [17, арк. 60].

Між тым з дакументаў вынікае, што разгортванню навуковай дзейнасці на факультэце на той час перашкаджала залішняя палітызацыя вучэбнага і навуковага працэсаў. Зусім невыпадкова, што ў пераліку бліжэйшых задач для калектыву факультэта была вылучана «барацьба з касмапалітызмам» [18, арк. 92]. У гэтай сувязі патрабавалася правесці неадкладную работу па перагляду вучэбных праграм, дапаможнікаў і тэматыкі курсавых работ. Не абышлі бокам гэтыя праблемы і навуковую сферу, у мовазнаўстве прызнавалася выключна марксісцка-ленінская метадалогія, на аснове якой з жыцця выкрэсліваліся цэлыя пласты замежнай навуковай літаратуры, працы вядучых даследчыкаў у галіне мовазнаўства, замест якіх у каляндарна-тэма-тычныя планы ўводзіліся матэрыялы, што адлюстроўвалі стваральную працу савецкага народа і гераічнае мінулае нашай Радзімы [18, арк. 92].

Толькі пасля прыняцця гістарычных рашэнняў XX з'езда КПСС наміраўся змены ў мовазнаўстве, што знайшло адлюстраванне ў выбары тэм па граматыцы нямецкай мовы, у тым ліку ў 2 доктарскіх (В. І. Тур і П. А. Гарэлік) і 3 кандыдацкіх (Т. М. Альбіцкая, Л. М. Шыманскі, М. Р. Эрэнштэйн) дысертацыях. Іх падрыхтоўка была запланавана на тэрмін з 1956 па 1960 г. [19, арк. 95].

Па стане на снежань 1961 г. на факультэце нямецкай мовы над кандыдацкімі дысертацыямі працавала К. Э. Родзічава, паспяхова вытрымаў кандыдацкія іспыты і пачаў працу над дысертацыйным даследаваннем Г. І. Кулікоў, на другім курсе мэтавай аспірантуры займаецца Г. В. Чакунаева, здалі кандыдацкія экзамены Б. П. Бароўскі, Л. М. Шыманскі, М. Р. Эрэнштэйн, Я. Ф. Воўк, З. С. Уласава, А. Б. Селязнёў, В. І. Марцінеўскі [20, арк. 66]. На 1 лістапада 1962 г. у штаце кафедры фанетыкі, лексікалогіі і граматыкі нямецкай мовы на ўліку было 47 выкладчыкаў, сярод якіх толькі 3 (П. І. Копанеў, П. А. Гарэлік, С. Д. Бераснеў) мелі навуковыя ступені кандыдата філалагічных навук і вучоныя званні дацэнта [21, арк. 24–26].

У пачатку 1970-х гадоў на кафедры граматыкі і гісторыі нямецкай мовы асноўнымі напрамкамі навуковых даследаванняў з'яўлялася работа над 2 доктарскімі дысертацыйнымі даследаваннямі (дац. П. І. Копанеў і дац. Ю. У. Папоў) і 7 кандыдацкімі (ст. выкладчыкі В. М. Андрыеўская, З. Ф. Валкадатава, Р. А. Дамброўская, А. П. Матрунёнак, М. Э. Акуліч, А. Б. Селязнёў і выкладчык Г. А. Скакун); работа над манаграфіямі (праф. Г. Я. Панкрац і дац. К. Я. Родзічава). Дацэнт А. М. Шаранда на працягу двух гадоў займаўся пытаннямі супастаўляльнага вывучэння нямецка-руско-беларускіх прыназоўнікаў. Дацэнт П. І. Копанеў падрыхтаваў манаграфію «Вопросы истории и теории художественного перевода» (17 друк. арк.) [22, арк. 119].

Другая палова 70-х гадоў пачыналася для кафедры факультэта не менш паспяхова: актыўна вялася профільная навуковая работа, асабліва ў сферы падрыхтоўкі навукова-педагагічных кадраў вышэйшай навуковай кваліфікацыі. Лепшыя паказчыкі сярод трох кафедраў былі за кафедрай граматыкі і гісторыі нямецкай мовы, якую на той час узначальваў прафесар Г. Я. Панкрац. У фокусе асноўных напрамкаў навуковых даследаванняў знаходзілася вывучэнне праблем тэорыі мовы, лексікаграфіі (ст. выкл. А. П. Матрунёнак), структуры слова (праф. Г. Я. Панкрац і асістэнт А. П. Лобач), тыпалогіі прыназоўнікаў (дац. А. М. Шаранда), аўтаматычнай сегментацыі тэксту (М. Э. Акуліч). Дацэнт К. Я. Родзічава пасля завяршэння кандыдацкай дысертацыі пачала даследаваць новую тэму – «Ад'ектыўныя злучэнні з абстрактнымі назоўнікамі». Дацэнт А. М. Шаранда завяршыў напісанне доктарскай дысертацыі «Параўнальная тыпалогія катэгорыі прыназоўнікаў». Заўважым, што на гэтай кафедры якраз на той час аспірантам пачынаў навуковую дзейнасць будучы прарэктар па навуковай працы МДЛУ, доктар філалагічных навук, прафесар А. М. Гарлатаў. Калі на кафедры фанетыкі нямецкай мовы не было аспірантаў, то на кафедры граматыкі і гісторыі нямецкай мовы іх значылася 12, з якіх 5 навучаліся на дзённай форме, 5 – завочна і 2 рыхтавалі даследаванні ў гадавой аспірантуры. Апроч таго, да кафедры былі прымацаваны 7 саіскальнікаў. Як адзначалася ў справаздачы за 1976 г., вялікую работу з аспірантамі і саіскальнікамі вялі прафесары Г. Я. Панкрац, П. І. Копанеў і дацэнт Т. С. Глушак [23, арк. 33–39].



Г. Я. Панкрац



П. І. Копанеў



Т. С. Глушак

Зварот да дакументальных матэрыялаў, што датычацца навуковай дзейнасці факультэта, пераконвае ў тым, што гэтаму напрамку надавалася асаблівае значэнне. Аднак першыя відавочныя крокі па стварэнні навуковых школ былі зроблены толькі ў пачатку 1970-х гадоў, калі на базе інстытута быў адкрыты спецыялізаваны савет па абароне дысертацыйных даследаванняў кандыдата філалагічных навук. Таму вядучыя спецыялісты факультэта нямецкай мовы адразу ж знайшлі сябе ў гэтай сферы падрыхтоўкі высокакваліфікаваных кадраў.

Так, загадчык кафедры граматыкі і гісторыі нямецкай мовы, прафесар Г. Я. Панкрац спецыялізаваўся ў сферы фанетыкі, у тым ліку сінтаксічнай фанетыкі, фаналогіі, фанамарфалогіі. За гады навуковага кіраўніцтва аспірантамі і саіскальнікамі ім было падрыхтавана звыш 10 кандыдатаў навук. Лагічна, што ў кастрычніку 1979 г. яму было прысвоена званне Заслужанага работніка Вышэйшай школы БССР [24, арк. 67 адв.].

Паспяхова кіраваў падрыхтоўкай кандыдатаў і дактароў навук у вобласці германістыкі (нямецкай мовы і літаратуры), тыпалогіі германскіх і славянскіх моў і перакладазнаўства прафесар П. І. Копанеў. Пасля паспяховай абароны ў Йенскім універсітэце імя Фрыдрыха Шылера (ГДР) доктарскай дысертацыі на тэму «Мастацкі пераклад. Праблемы і метады» і атрымання ў снежні 1973 г. ступені доктара філалагічных навук ён, на працягу наступных дзесяці гадоў, падрыхтаваў 8 кандыдатаў навук у напрамку «Гісторыя і тэорыя нямецкай мовы і літаратуры» [25, арк. 102 адв.].

Побач са знымі навукоўцамі і апантанымі настаўнікамі працавала дацэнт кафедры граматыкі і гісторыі нямецкай мовы Т. С. Глушак, якая ў 1962 г. паспяхова абараніла кандыдацкую дысертацыю ў Маскоўскім інязе, а праз 30 гадоў – доктарскую дысертацыю ў Мінскім інязе. Толькі за гэты час пад яе кіраўніцтвам былі падрыхтаваны 15 кандыдатаў філалагічных навук [26, арк. 68].

Такім чынам, гісторыя факультэта нямецкай мовы з моманту яго ўтварэння як асобнай структурнай адзінкі МДПЗМ была трывала злучана з тэндэнцыямі развіцця, характэрнымі для педагагічных і лінгвістычных ВНУ савецкага часу. Факультэт, дзякуючы намаганням першых выкладчыкаў і іх

паслядоўнікаў з ліку прафесарска-выкладчыцкага складу, заклаў не толькі надзейны падмурак у справу навучання нямецкай мове, але і здолеў сфарміраваць спрыяльныя ўмовы для развіцця профільных навуковых школ, на чале якіх стаялі добра вядомыя ў савецкай краіне і за яе межамі лінгвісты – Г. Я. Панкрац, П. І. Копанеў і Т. С. Глушак. Сваімі ведамі, справамі і падрыхтоўкай у час навучання ў аспірантуры ці шляхам саіскальніцтва вучонай ступені кандыдатаў і дактароў філалагічных навук яны пацвердзілі тэзіс выпускніка філалагічнага факультэта Ленінградскага ўніверсітэта П. І. Копанева, выказаны маладым кандыдатам філалагічных навук пасля прыходу ў пачатку 1960-х гадоў на сталую працу ў Мінскі іняз: «у сістэме прафесійнай адукацыі і фарміравання настаўніка замежнай мовы вядучае месца павінны займаць лінгвістычныя і філалагічныя навукі» [27, арк. 113].

ЛІТАРАТУРА

1. О подготовке преподавателей иностранных языков. Постановление № 1686 от 26 ноября 1947 г. // НАРБ. – Ф. 7. Воп. 3. Спр. 205.
2. О мерах по обеспечению выполнения постановления Совета Министров СССР от 4 октября 1947 г. № 3485 «О подготовке преподавателей иностранных языков» // НАРБ. – Ф. 7. Воп. 3. Спр. 290.
3. Отчет высшего учебного заведения о распределении студентов по курсам и специальностям на начало 1949/49 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 7.
4. Сведения о количестве выпускников Минского государственного педагогического института иностранных языков // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 248.
5. Отчет высшего учебного заведения по подготовке специалистов заочного отделения института за 1950/51 учебный год // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 48.
6. Отчет высшего учебного заведения о распределении студентов по курсам и специальностям на начало 1950/51 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 27.
7. Сведения о составе студентов Минского государственного педагогического института иностранных языков на 22.03.1960 г. // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 279.
8. Отчет высшего учебного заведения о распределении студентов по курсам и специальностям на начало 1954/55 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 106.
9. Отчет высшего учебного заведения о распределении студентов по курсам и специальностям на начало 1957/58 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 168.
10. Отчет высшего учебного заведения о распределении студентов по курсам и специальностям на начало 1961/62 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 279.

11. Отчет высшего учебного заведения о распределении студентов по курсам и специальностям на начало 1962/63 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 211.
12. Отчет высшего учебного заведения о распределении студентов по курсам и специальностям на начало 1967/68 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 358.
13. Отчет высшего учебного заведения о распределении студентов по курсам и специальностям на начало 1979/80 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 895.
14. Отчет высшего учебного заведения о распределении студентов по курсам и специальностям на начало 1972/73 учебного года // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 641.
15. *Сухарева, Л. А.* Факультет немецкого языка / Л. А. Сухарева, А. В. Антоненко // Минский государственный институт иностранных языков. Краткий исторический очерк. – Минск: Выш. шк., 1974. – 136 с.
16. Отчет о работе кафедры немецкого языка за 1948/49 учебный год // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 20.
17. Отчет о работе факультета немецкого языка за 1948/49 учебный год // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 20.
18. Отчет кафедры немецкого языка за 1949/50 учебный год // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 30.
19. План научно-исследовательской работы кафедр немецкого языка № 1 и № 2 на 1956–1960 гг. // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. – Спр. 199.
20. Справка о постановке научно-исследовательской работы в Минском государственном педагогическом институте иностранных языков (по состоянию на 1 декабря 1961 г.) // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 200.
21. Контрольный список научных работников Минского государственного педагогического института иностранных языков (по состоянию на 1 ноября 1962 г.) // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 211.
22. Отчет кафедры грамматики и истории немецкого языка о научной работе за 1972 год // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 593.
23. Отчет кафедры грамматики и истории немецкого языка о научной работе за 1976 год // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 807.
24. Асабістая справа Панкрац Генрых Якаўлевіча // Бягучы архіў МДЛУ. Воп. 5. Спр. 3592.
25. Асабістая справа Копанева Паўла Ільіча // Бягучы архіў МДЛУ. Воп. 5. Спр. 99.
26. Асабістая справа Глушак Тамары Сцяпанаўны // Бягучы архіў МДЛУ. Воп. 5. Спр. 259.
27. О подготовке специалистов по иностранным языкам // НАРБ. – Ф. 1154. Воп. 1. Спр. 216.

Поступила в редакцию 12.03.18